

Vol 6 Issue 12 Sept 2017

ISSN No : 2249-894X

*Monthly Multidisciplinary
Research Journal*

*Review Of
Research Journal*

Chief Editors

Ashok Yakkaldevi
A R Burla College, India

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Kamani Perera
Regional Centre For Strategic Studies,
Sri Lanka

Review Of Research Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial Board readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

Regional Editor

Dr. T. Manichander

Advisory Board

Kamani Perera Regional Centre For Strategic Studies, Sri Lanka	Delia Serbescu Spiru Haret University, Bucharest, Romania	Mabel Miao Center for China and Globalization, China
Ecaterina Patrascu Spiru Haret University, Bucharest	Xiaohua Yang University of San Francisco, San Francisco	Ruth Wolf University Walla, Israel
Fabricio Moraes de Almeida Federal University of Rondonia, Brazil	Karina Xavier Massachusetts Institute of Technology (MIT), USA	Jie Hao University of Sydney, Australia
Anna Maria Constantinovici AL. I. Cuza University, Romania	May Hongmei Gao Kennesaw State University, USA	Pei-Shan Kao Andrea University of Essex, United Kingdom
Romona Mihaila Spiru Haret University, Romania	Marc Fetscherin Rollins College, USA	Loredana Bosca Spiru Haret University, Romania
	Liu Chen Beijing Foreign Studies University, China	Ilie Pinteau Spiru Haret University, Romania
Mahdi Moharrampour Islamic Azad University buinzahra Branch, Qazvin, Iran	Nimita Khanna Director, Isara Institute of Management, New Delhi	Govind P. Shinde Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai
Titus Pop PhD, Partium Christian University, Oradea, Romania	Salve R. N. Department of Sociology, Shivaji University, Kolhapur	Sonal Singh Vikram University, Ujjain
J. K. VIJAYAKUMAR King Abdullah University of Science & Technology, Saudi Arabia.	P. Malyadri Government Degree College, Tandur, A.P.	Jayashree Patil-Dake MBA Department of Badruka College Commerce and Arts Post Graduate Centre (BCCAPGC), Kachiguda, Hyderabad
George - Calin SERITAN Postdoctoral Researcher Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences Al. I. Cuza University, Iasi	S. D. Sindkhedkar PSGVP Mandal's Arts, Science and Commerce College, Shahada [M.S.]	Maj. Dr. S. Bakhtiar Choudhary Director, Hyderabad AP India.
REZA KAFIPOUR Shiraz University of Medical Sciences Shiraz, Iran	Anurag Misra DBS College, Kanpur	AR. SARAVANAKUMAR LAGAPPA UNIVERSITY, KARAIKUDI, TN
Rajendra Shendge Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur	C. D. Balaji Panimalar Engineering College, Chennai	V. MAHALAKSHMI Dean, Panimalar Engineering College
Awadhesh Kumar Shirotriya	Bhavana vivek patole PhD, Elphinstone college mumbai-32	S. KANNAN Ph.D , Annamalai University
	Awadhesh Kumar Shirotriya Secretary, Play India Play (Trust), Meerut (U.P.)	Kanwar Dinesh Singh Dept. English, Government Postgraduate College , solan

More.....

प्रगत शेती आणि शेतकऱ्यांचे अधिकार : एक समाजशास्त्रीय अध्ययन संदर्भ : मराठवाडा विभाग

गायकवाड गौतम संभाजी

यु.जी.सी. राजीव गांधी नॅशनल फेलो , सामाजिकशास्त्रे संकुल , स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड.

प्रस्तावना :-

अनेक शतकापासुन शेती ही भारतीय अर्थव्यवस्थेचा मुख्य स्त्रोत आणि सामान्य माणसाचे जिवण जगण्याचे प्राथमिक साधन आहे. प्राचीन काळामध्ये शेतकरी हा आत्मनिर्भर, स्वाभिमानी, बाजारावर अवलंबुन नसलेला आणि तो उत्पादन हे आपल्या स्वतःच्या पध्दतीने करत होता तो व्यापाऱ्यांवर जास्त अवलंबुन नव्हता. स्वातंत्र्यानंतर आणि हरित क्रांती नंतर म्हणजे 16 व्या शतकाच्या मध्यामध्ये शेती करण्याची पध्दत बदललेली दिसुन येते. शेती ही आता बाजारीकरणाच्या मानाने बदलली आहे. नविन प्रगत तंत्रज्ञान, बि-बियाण्याचे अनेक प्रकार असे अनेक बदल झालेले आहेत. अठराव्या शतकापासुन उदारीकरण, खाजगीकरण आणि जागतीकीकरण प्रक्रीयेच्या प्रेरणेने शेतीतुन जास्त उत्पादन काढण्यावर भर देण्यात आलेला दिसुन येतो. समुद्रापार देशाचे निर्यात धोरणा बाबती दिशा निर्धारण, अन्न संरक्षण, रोजगार संधी निर्माण करणे असे अनेक बदल झालेले आहेत.

जागतिक शेती विषयीची जी धोरणे आहेत ती शेतकऱ्यांच्या विरुद्धची आहेत. शेती कमी असणे, सिंचन पध्दती, जमिनीची क्षमता, शेतकरी हे नविन पध्दतीचा स्वीकार करण्यास टाळाटाळ करत आहेत. काही शैक्षणिक संशोधन अशा धोरणावर झालेले आहेत. अशी धोरणे हि शेतीच्या चिरंतन विकासासाठी आहेत आणि गरिबी निवारण्यासाठी मदतगार ठरत आहेत. असमानता निवारणे, ग्रामीण जीवणाचा दर्जा उंचावणे, जास्तीत जास्त नफा इ. आणखी काही संशोधन विषय प्रगत शेती विषयक धोरणा बाबत आहेत. शेतकऱ्यांच्या विकासाठी उत्पादनावर भर देण्यात आला आहे. ह्या सत्यावर प्रकाश टाकताना या संशोधनामध्ये शेतकऱ्यांच्या अधिकाराविषयी जसे- जीवणाचा अधिकार, अन्न मिळवण्याचा अधिकार, कर्जाचा अधिकार, अत्मसन्मानाने जीवण जगण्याचा अधिकार, उत्पादन स्वातंत्र्याचा अधिकार, बी-बीयाणे निवडीचा अधिकार, आर्थिक आत्मनिर्भरतेचा अधिकार, बाजारीकरणाचा अधिकार, कर्ज मिळवण्याचा अधिकार इ.

संशोधन पध्दती :

हा संशोधन पेपर लिहीण्यासाठी द्वितीय तथ्याच्या माध्यमातुन माहितीचे संकलन करण्यात आले आहे. यासाठी अनेक पुस्तके, दैनिकांचा अभ्यास केलेला आहे. .

मराठवाड्यातील प्रगत शेती :

मराठवाड्यामध्ये सुध्दा हरितक्रांती नंतरच प्रगत शेती करण्यास सुरुवात झाली. सध्या मराठवाड्यामध्ये खालील प्रमाणे वेगवेगळ्या पध्दतीने प्रगत शेती करीत आहेत.

1) ऍग्री बिझनेस :

पारंपारिक शेतीमाध्यमातुन फक्त अन्न-धान्याचे उत्पादन करणे ऐवढाच हेतु होता. परंतु प्रगत शेतीची व्याप्ती आता वाढलेली आहे. त्याचा हेतु हा फक्त अन्न-धान्य उत्पादन करणे ऐवढाच नसुन ऍग्री बिझनेस करण्याकडे आता शेतकऱ्यांचा लोंढा वाढत आहे.

2) औदयोगिक शेती :

औदयोगिक शेती म्हणजे आधुनिक तंत्रज्ञान व रासासनिक खताचा वापर करुन करण्यात आलेली शेती होय.

3) माती परिक्षण :

पारंपारिक शेती मध्ये शेतकऱ्यांना आपल्या शेतीमध्ये कोणते पीक घेतले तर ते पीक जास्त येईल किंवा जास्त उत्पादन देईल यांची माहिती नव्हती. परंतु प्रगत शेतीमध्ये माती परिक्षणाच्या माध्यमातुन उत्पादन वाढ झालेली दिसुन येते.

4) सेंद्रीय शेती :

सेंद्रीय शेती म्हणजे अशी शेती होय की, ज्या शेती मध्ये रासायनिक खताचा वापर न करता शेणखत वापरण्यात येते अशा शेतीला सेंद्रीय शेती असे म्हणतात.

5) दुग्धव्यवसाय :

प्रगत शेती मध्ये दुग्धव्यवसायाचा सुध्दा समावेश होत असतो. पारंपारीक शेती मध्ये शेतकरी हा केवळ आपल्या शेतीमध्ये बी-बीयाण्याची लागवड करणे आणि त्याद्वारे मिळणाऱ्या उत्पादनावर आपली उपजीवीका करणे ऐवढेच त्याचे मर्यादीत कार्य होते. परंतु प्रगत शेतीमध्ये केवळ शेती करण्या पुरतीच शेती मर्यादीत राहिलेली नाही तर शेती सोबतच जोड धंदा शेतकरी करत आहेत. दुग्धव्यवसायामध्ये शेतकरी हा आपल्या शेतीमध्ये जनावराचे पालन करत असतो आणि त्यामाध्यमातून तो दुग्धव्यवसाय करतो आणि त्याद्वारे त्यांच्या वार्षिक उत्पादनामध्ये वाढ होत असते.

6) मत्स्यव्यवसाय :

मत्स्यव्यवसाय हा सुध्दा प्रगत शेतीचाच एक प्रकार आहे. पारंपारिक शेती ही करत असताना अल्प शेती, निसर्गावर अवलंबून असलेली शेती, यामुळे शेतकरी हा कर्ज बाजारी होत आहे. त्यामुळे त्या शेती सोबतच जर शेतकऱ्यांनी जर मत्स्यव्यवसाय करावा. कारण या व्यवसायाच्या माध्यमातून शेतकऱ्यांच्या वार्षिक उत्पादनामध्ये वाढ होण्यास मदत होते आणि त्यांच्या मानव अधिकारांचे संरक्षण सुध्दा होते.

9) कुकूटपालन :

प्रगत शेतीचा आणखी एक प्रकार म्हणजे कुकूटपालन होय. कारण पारंपारीक शेती ही निसर्गावर अवलंबून असल्यामुळे त्यामध्ये जास्त उत्पादन होत नाही. या समस्येमुळे शेतकरी हे आत्महत्या करत आहेत. या आत्महत्या जर कमी करावयाचा असतील तर शेतकऱ्यांनी प्रगत शेतीचा आधार घ्यावा जर शेतकऱ्यांनी पारंपारीक शेती सोबतच कुकूटपालना सारखा उद्योग जरी सुरू केला तर त्यांच्या वार्षिक उत्पन्नामध्ये वाढ होईल आणि त्यांना त्याचा विकास साधता येईल.

शेतकऱ्यांचे अधिकार :

- 1) पीक घेण्याचे स्वातंत्र्याचा अधिकार
- 2) शासकीय योजनांचा लाभ घेण्याचा अधिकार
- 3) सामाजिक, आर्थिक, राजकीय विकासाचा अधिकार
- 4) सन्मानाने जीवण जगण्याचा अधिकार
- 5) शेतीसाठी आवश्यक तेवढी विज मिळवण्याचा अधिकार
- 6) खते वापरण्याचा अधिकार
- 7) सबसिडी मिळवण्याचा अधिकार
- 8) योग्य बाजार भाव मिळवण्याचा अधिकार
- 9) सहकारी संस्था स्थापन करण्याचा अधिकार
- 10) शेतीशी संबंधित व्यवसाय करण्याचा अधिकार
- 11) कर्ज मिळवण्याचा अधिकार
- 12) बि-बियाणे, खते, औषधे योग्य भावात मिळवण्याचा अधिकार

संदर्भ ग्रंथ :

1. नचिकेत प्रकाशन – किसान नियोजक
2. डा. वि. ग. राउळ – अपारंपारीक पिके
3. वेदवती जोगी – अॅग्रीनेट
4. गोडवा कृषी प्रकाशन – 2013 – गोडवा दुध डायरी
5. सकाळ प्रकाशन – माझ्या गायीची म्हशीची नोंदवही

Publish Research Article

International Level Multidisciplinary Research Journal For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper, Summary of Research Project, Theses, Books and Books Review for publication, you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed, India

- ★ Directory Of Research Journal Indexing
- ★ International Scientific Journal Consortium Scientific
- ★ OPEN J-GATE

Associated and Indexed, USA

- DOAJ
- EBSCO
- Crossref DOI
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Database
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database

Review Of Research Journal
258/34 Raviwar Peth Solapur-
413005, Maharashtra
Contact-9595359435

E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com